

Література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні».
2. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств».
3. Закон України «Про лізинг».
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби».
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи».
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда».
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід».
8. Міжнародні стандарти з бухгалтерського обліку / Перекл. з англ. за ред. Голова С. Ф. — К., 1999.
9. *Пархоменко В. В.* Зміни до деяких Положень (стандартів) бухгалтерського обліку // Бухгалтерський облік і аудит. — 2003, № 6.

Стаття надійшла до редакції 25.12.2006

УДК 657.471

М. І. Бондар, канд. екон. наук, доц.,
КНЕУ імені Вадима Гетьмана

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ В УПРАВЛІННІ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Висвітлено основні теоретичні підходи до визначення сутності інформації, досліджена і уточнена роль обліково-аналітичної інформації при прийнятті інвестиційних рішень. Обґрунтовано особливості формування інформаційної бази для аналізу інвестиційної діяльності підприємства.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інформація, інформаційне забезпечення, економічна інформація, обліково-аналітична інформація, інвестиційна діяльність.

З розвитком економіки важливого значення набувають вирішення завдань щодо забезпечення як іноземних, так і вітчизняних інвесторів своєчасною, достовірною і повною інформацією [1].

Для оцінки ефективності інвестиційних рішень необхідні аналіз і оцінка інформації як на мікрорівні (облікова інформація, фінансова звітність, звіти спеціалістів тощо), так і макрорівні (аналіз нормативно-законодавчих документів, статистичних даних про зміни галузі в країні, регіоні та інших політичних факторів).

Поняття «інформація» є одним із фундаментальних у сучасній науці. Інформацію, поряд з матерією і енергією, розглядають в якості важливішої сутності всього світу. Інформація є загальнонауковим поняттям і саме тому дати визначення поняття «інформації» є дуже складно.

Очевидно, що трактування терміну «інформація» на інтуїтивному та правовому рівнях не дозволяють належним чином розкрити сутність такої складної економічної категорії економіки та управління як «обліково-аналітична інформація».

Низка наукових праць Х. Андерсона, І. Бенке, Ван Бре-ди М. Ф., Глен А. Велша, С. Дж. Грей, С. М. Галузіної, Д. Колдуелла, Б. Нідлза, Е. С. Хендріксена, Деніеля Г. Шорта, Д. А. Панкова, Я. Д. Крупки, Б. М. Литвина, Є. Г. Ясина та інших, присвячена питанням сутності інформації та вдосконаленню формування та використання обліково-аналітичного інформаційного забезпечення. Проте розвиток та запровадження нових технологій з питань здійснення інвестицій, формування та обробки обліково-аналітичної інформації, розвиток конкуренції вимагають постійного вдосконалення якості інформаційного забезпечення.

Тому, вивчення порядку формування та використання інформаційних потоків на основі обліково-аналітичної інформації в інвестиційній діяльності є актуальним і потребує вдосконалення.

Метою даної роботи є визначення ролі інформаційного забезпечення в інвестиційній діяльності, на основі наукового підходу розкриття сутності «інформації» з урахуванням філософського, економічного і управлінського підходу та визначення шляхів покращення якості формування обліково-аналітичної інформації.

На думку І. Бенке, розробка економічної політики у всіх її аспектах неодмінно вимагає надійного інформаційного фундаменту. Участь населення в економічному, соціальному і політичному житті може бути повноцінним тільки тоді, коли населення добре проінформоване, його знання базуються на точній і найсвіжійшій інформації, включаючи об'єктивні і як найповніші дані [2, с. 7—10].

Цивільним кодексом України визначено, що інформація — це документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що мали або мають місце у суспільстві, державі та навколишньому середовищі [3]. У вітчизняному законодавстві існує ще декілька визначень цього поняття [4, 5, 6], проте за виключенням наведеної в них окремої деталізації форм, вигляду та носіїв інформації, вони не доповнюють сутності даного поняття. У широкому розумінні інформація — це відображення реального

світу, що можна представити в вигляді сукупності об'єктів і процесів, а знання показують усвідомлену інформацію.

С. М. Галузіна, узагальнюючи погляди вчених, відмічає, що інформація — це є виробничий (економічний) ресурс, аналогічний до матеріальних, трудових та інших видів економічних ресурсів [7, с. 11]. Таке визначення інформації як економічного ресурсу передбачає наявність економічних об'єктів, в яких даний ресурс використовується. Тому, економічна інформація — це всі дані в сфері економіки, що необхідно формувати, передавати, зберігати і обробляти для використання в управлінні як підприємством у цілому, так і окремими його об'єктами [8, с. 11].

З розвитком підприємництва інформація відіграє все більш важливу роль у міжнародному бізнесі і як ресурс, і як товар, оскільки всі бізнес-процеси у певній мірі залежать від інформації. Управління бізнесом, таким чином, включає отримання, інтерпретацію і зберігання інформації, що відноситься до фактів господарського життя. Економічна інформація має значення у випадку, коли нею можна скористатися (вона є доречною), а тому поняття інформації є невід'ємним з поняттям інформаційних процесів. Інформаційний процес — це процес, що використовує сукупність засобів і методів збирання, обробки і передачі певної інформації.

Економічну інформацію класифікують за джерелами виникнення та її призначенням (рис. 1).

На сьогодні формування інформаційних потоків, що характеризують інвестиційні процеси та інвестиційну діяльність не дозволяють на їх основі приймати ефективні рішення. Серед основних причин можна виділити:

- недостатність представлення в обліку та звітності інформації про стан та результати інвестиційної діяльності;

- відсутність єдиного підходу щодо формування інформаційних потоків (при цьому основний акцент потрібно ставити на отриманні реальних, економічних, детермінологічних та безумовних фактів);

- інформація, що надається в фінансовій, статистичній та податковій звітності відображає результати фактів минулого, а інвестора поряд з існуючим уже минулим, цікавить майбутнє бізнесу;

- обліково-аналітична інформація знаходиться під впливом детерміністської економічної парадигми, коли рішення інвесторів приймаються під впливом вражень, інтуїції та неймовірних прикладів.

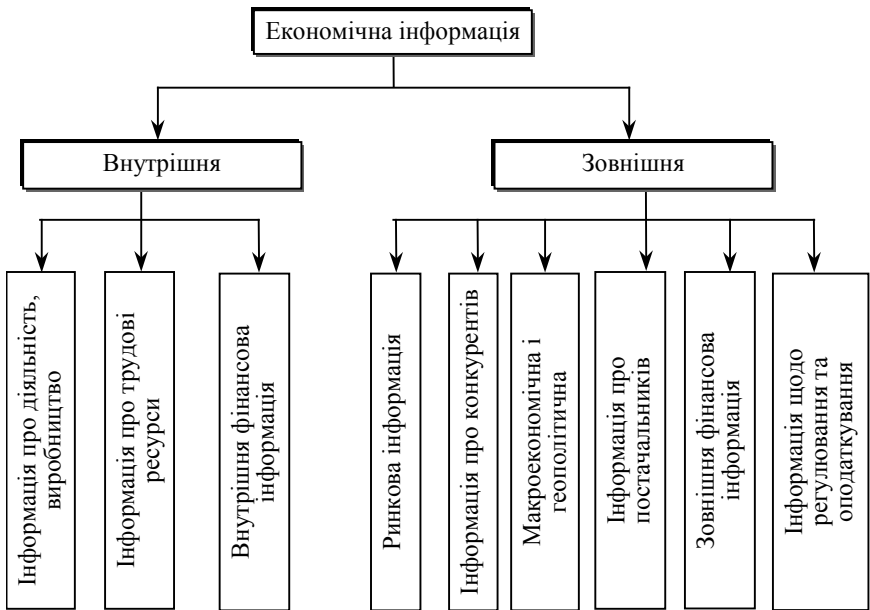

Рис. 1. Основні види економічної інформації

Оцінюючи зростання попиту на якісну інформацію, слід відмітити, що вона стає визначальним компонентом — активом будь-якої фірми, її стратегічного розвитку, найбільшу вигоду, з яких уміють отримувати лідери ринку, зменшуючи цим ступінь ризиків здійснення інвестицій.

Основною метою інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності є побудова інформаційних потоків (упорядкована сукупність даних, необхідних для вирішення конкретних завдань) та способів їх отримання, що дозволить на основі них більш точно, з мінімальним рівнем невизначеності, формувати потрібні знання та приймати ефективні рішення. Основним завданням обліково-аналітичної інформації в інвестиційному процесі є надання його учасникам (інвесторам, акціонерам, адміністративному персоналу тощо) певних знань як про внутрішнє середовище фірми, щодо фінансово-господарської діяльності, так і про зовнішнє середовище, в якому функціонує фірма з метою прийняття своєчасних рішень для зменшення або уникнення інвестиційних ризиків.

До внутрішньої інформації, що формує обліково-аналітичне забезпечення інвестиційної діяльності можна віднести сукупність таких елементів:

- обліково-аналітичні дані та їх носії;
- методологічні підходи, методи, методики, прийоми обліку та економічного аналізу інвестиційної діяльності;
- організаційні структури та управлінські процедури;
- технічні, комп'ютерні і програмні засоби.

Слід відзначити, що обсяг і якість інформаційного забезпечення, поряд з внутрішньою інформацією залежить від достовірної оцінки багатьох факторів зовнішнього середовища, що характеризується нестабільністю. Основні фактори зовнішнього середовища, що впливають на інвестиційні рішення щодо виконання інвестиційного проекту відображено на рис. 2.

Інформаційне забезпечення фінансово-господарської діяльності має складну структуру і визначається різними чинниками: рівнем управління, цільовим призначенням інформації, складом користувачів.

Бухгалтерський облік — це суспільна наука, що формує інформаційну систему про наявність та рух активів підприємства, здійснення основних господарських процесів, яку можна використовувати в діяльності підприємства, а діяльність підприємства здійснює різносторонній вплив на суспільство.

Розрахунки вчених-економістів показують, що на долю обліково-аналітичної інформації припадає близько 70 % загального обсягу економічної інформації [9, с. 10]. Зв'язок бухгалтерського обліку з управлінням був відмічений вже давно. Управляти — означає ухвалювати рішення. Але усвідомлені і виправдані рішення можна ухвалювати тільки на основі достовірної інформації.

Відомі вчені в галузі міжнародного бухгалтерського обліку Сідней Дж. Грей і Белверд Е. Нідлз відмічають, що бухгалтерський облік — це інформаційна система, яка вимірює, обробляє і передає фінансову інформацію про підприємство. Авторами визначено такий взаємозв'язок бухгалтерського обліку з особами, що приймають рішення (рис. 3) [10, с. 3].

Знаменитий швейцарський економіст І. Шер відмітив: «Бухгалтерський облік є непогрішимим суддею минулого, необхідним супутником і керівником в сьогоденні і надійним консультантом відносно майбутнього всякого господарюючого підприємства». Таке розуміння ролі і можливостей облікових даних змінює роль бухгалтера на підприємстві, перетворюючи його з простого реєстратора фактів господарського життя у фінансового аналітика, консультанта або менеджера. Фінансова звітність має стати не «кінцевим продуктом» праці бухгалтера, а інформаційною основою подальших аналітичних розрахунків, необхідних для ухвалення управлінських рішень [11, с. 3].

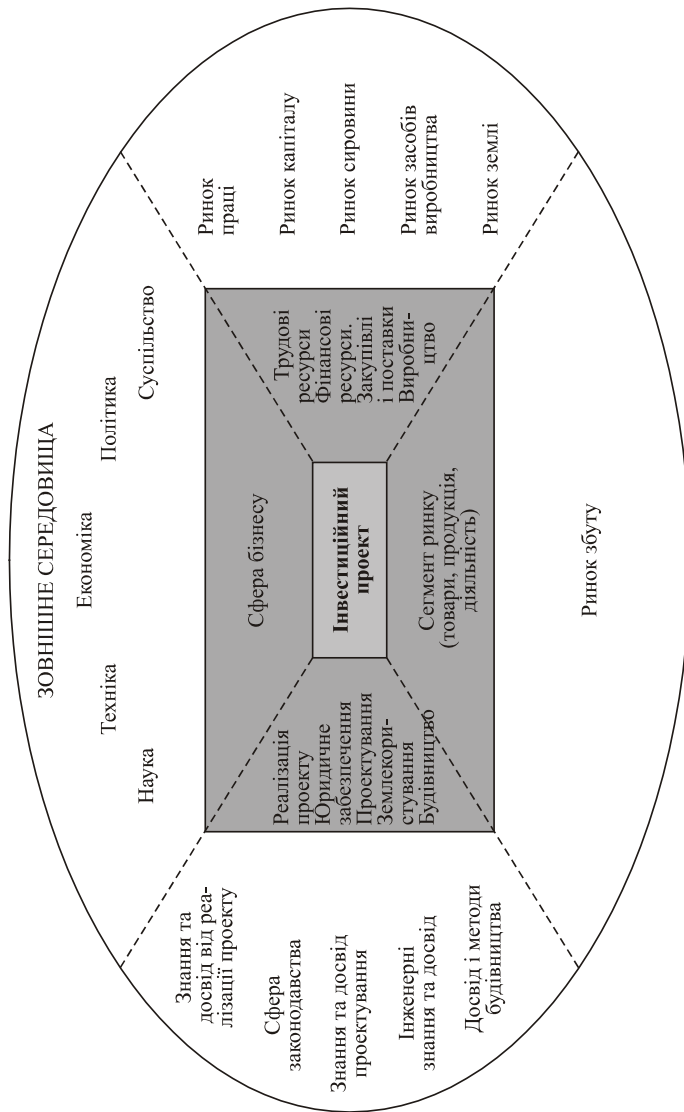

Рис. 2. Зовнішнє інформаційне середовище інвестиційного проекту

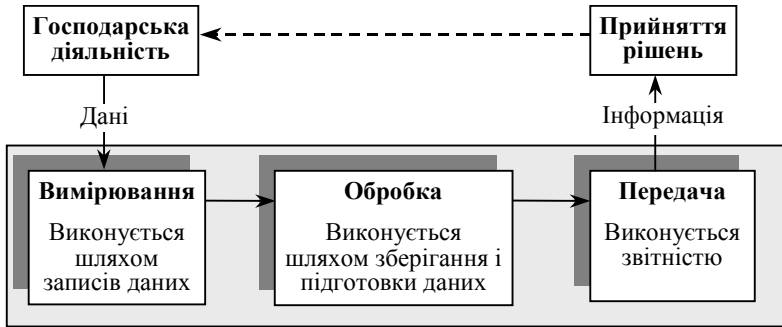

Рис. 3. Бухгалтерський облік як інформаційна система

З метою уникнення непорозумінь важливо відрізнити сам бухгалтерський облік від методів, за допомогою яких облікова інформація в облікових, комп'ютерних і управлінських інформаційних системах. А при нинішньому широкому застосуванні комп'ютерів, значна частина інформаційних потреб бізнесу систематизується в управлінські інформаційні системи. Бухгалтерська інформаційна система є найбільш важливою підсистемою, тому, що відіграє провідну роль в управлінні потоком економічної інформації.

В міжнародній обліковій практиці розглядаються шість головних фаз обробки облікової інформації (рис. 4) [12, с. 102—103].

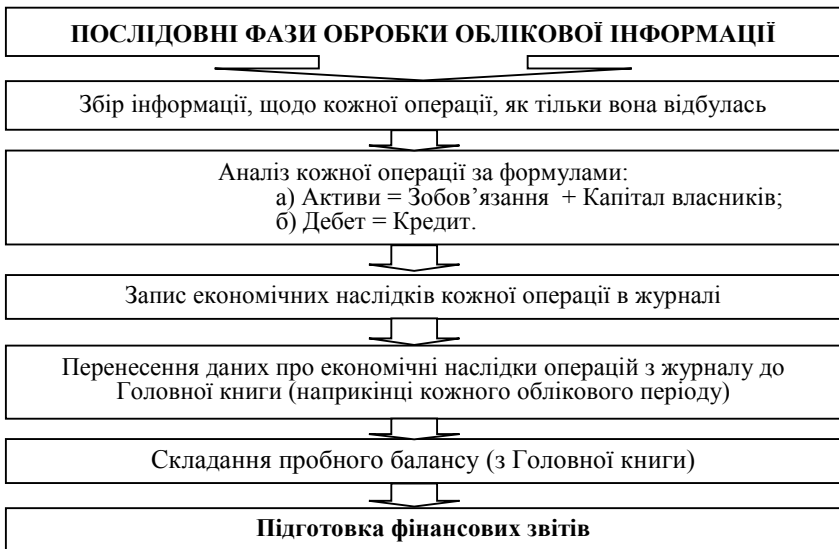

Рис. 4. Фази обробки облікової інформації

Я. Д. Крупка у своїй монографії відзначає, що необхідними для управління інвестиційною діяльністю є ще і якісні ознаки інформації [13, с. 66—68].

Основними якісними характеристиками облікової інформації відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності є доцільність (доречність) і достовірність. Доречною вважається інформація, що впливає на ухвалення рішень, а достовірна — та інформація, яка позбавлена помилок і спотворень. Актуальність і надійність фінансової звітності слід оцінювати за допомогою наступних якісних характеристик: можливість порівняння; послідовність; достатність розкриття інформації; достовірність вимірювань; зрозумілість і своєчасність.

Визначаючи роль бухгалтерського обліку у формуванні інформаційних потоків в інвестиційній діяльності, доцільно врахувати визначені Я. В. Соколовим «парадокси бухгалтерського обліку». Під бухгалтерським парадоксом він визначає логічну суперечність в інформації, яку містить бухгалтерська звітність, що ускладнює її інтерпретацію.

У своїй книзі «Основи теорії бухгалтерського обліку», Я. В. Соколов виділяє 12 основних парадоксів бухгалтерського обліку:

- прибуток є, а грошей немає;
- гроші є, а прибутку немає;
- вартість активів змінилася, а прибутку немає;
- прибуток змінився, а вартість активів — ні;
- одержаний реальний збиток — в обліку показаний прибуток;
- одна і та ж сума може виступати або як дохід, або як витрати;
- один і той же об'єкт може бути віднесений як до основних, так і до оборотних активів;
- залишки за даними обліку не дорівнюють фактичним;
- бухгалтерський облік не можна зрозуміти з нього самого;
- сума засобів підприємства не дорівнює їх сукупній вартості;
- прибуток, розрахований за весь час існування фірми (з моменту заснування до моменту ліквідації), не може бути рівний сумі прибутків, визначених за кожен звітний період;
- бухгалтерська звітність відображає факти господарського життя, що мали місце у минулому, але сутність звітності в тому, щоб дати можливість потенційним користувачам ухвалювати рішення на майбутнє [14, с. 66—77].

Як відомо, бухгалтерська звітність — це модель фінансового стану підприємства, модель, що відрізняється від реального господарського життя фірми. Тому, при прийнятті інвестиційних рішень парадокси, визначені Я. В. Соколовим у бухгалтерському

обліку, змушують інвестора задуматись, про необхідність отримання додаткової інформації щодо визначення інвестиційної привабливості, вартості активів, оцінки бізнесу в цілому та ефективності його функціонування.

Б. Нідлз, Х. Андерсон, Д. Колдуелл відмічають, що основною перешкодою, яка не дозволяє реально оцінити ефективність облікової інформації є те, що готують інформацію і несуть затрати по ній одні користувачі, тоді як вигоди від її використання одержують інші [15, с. 119].

Хоча бухгалтерська інформація і фінансова звітність є корисними для широкого кола користувачів, проте вони не можуть надати всю інформацію, що є необхідною користувачам фінансової звітності для прийняття економічних рішень. Це пов'язано з тим, що основним завданням фінансової звітності є відображення результатів минулих подій.

Таким чином, оцінюючи тільки показники фінансової звітності, слід відзначити, що наведена в ній інформація є недостатньою для ухвалення економічних рішень. Економічні рішення, що приймають суб'єкти інвестиційної діяльності, вимагають оцінки здатності суб'єкта генерувати грошові потоки, впевненості в отриманому фінансовому результаті в майбутніх періодах.

Оцінюючи зміст фінансової звітності, слід погодитись з пропозиціями вчених щодо доцільності відокремленого відображення результатів інвестиційної діяльності із застосуванням однойменних показників у Звіті про фінансові результати: «Інвестиційні доходи» і «Інвестиційні витрати» [16, с. 19—20; 17, с. 117].

Інформація для управлінських цілей може бути сформована в системі обліку і представлена різними способами. Ідеальна база даних складається з численних деталізованих мікрокомпонентів інформації, які можуть використовуватися для забезпечення значної кількості поставлених завдань. Бухгалтери обробляють інформацію з урахуванням практичних потреб різних зовнішніх і внутрішніх користувачів.

Основним недоліком самоініціативності ведення управлінського обліку на підприємстві та відсутності нормативно-правового регулювання його основних положень є недостатність обізнаності зацікавлених осіб щодо інвестиційної привабливості проектів.

На сьогодні, основною інформаційною базою аналізу інвестиційної привабливості підприємства в основному є тільки фінансова звітність. Фінансова звітність є практично єдиним систематизованим джерелом фінансової інформації про діяльність господарюючого суб'єкта і інформаційну базу подальших аналітичних

розрахунків, необхідних для ухвалення управлінських рішень. На основі інформації балансу користувачі ухвалюються рішення про доцільність і умови ведення справ з даним підприємством як з партнером, оцінюють можливі ризики своїх вкладень, доцільність придбання акцій даного підприємства та інші рішення.

Визначаючи усі переваги бухгалтерського балансу, будучи центральною формою фінансової звітності, він не дозволяє визначити та співставити з аналогами на звітну дату склад і структуру майна підприємства, оскільки для цього потрібно вивчати і принципи облікової політики, фінансово-господарську діяльність в динаміці за декілька років, компетентність та досвідченість управлінського персоналу, сегменти ринку, які обрані для діяльності підприємства, та інші як внутрішні, так і зовнішні фактори. Тільки такий комплексний підхід дозволить визначити наближені показники до реальної фінансово-господарської діяльності.

Крім того, існує ще прямиий вплив інфляції на якісні характеристики облікової інформації і принципи бухгалтерського обліку. Вплив інфляції на якісні характеристики облікової інформації проявляється у тому, що різні об'єкти бухгалтерського спостереження під впливом інфляції оцінюються в різних одиницях вимірювання із-за коливання купівельної спроможності грошових одиниць. Отже, інфляція робить істотний вплив на якісні характеристики облікової інформації. Остання стає неспівставимою, оскільки не забезпечується порівняння значень статей звітності за різні проміжки часу одними вимірниками.

Розвиток інформаційного забезпечення сучасного бізнесу і технологій його управління у край необхідно використовувати на практиці, щоб підвищити конкурентоспроможність і привабливість підприємства. Досконало побудована система обліку інвестиційної діяльності, безперечно, є перевагою перед потенційними інвесторами, крім того, вона дозволяє більш точно визначити витрати підприємства, місця їх виникнення і способи скорочення. Інвестиційна діяльність підприємства також повинна бути тісно пов'язана з виконання стратегічних планів розвитку підприємства [18].

Отже, у вітчизняній та зарубіжній практиці інвестиційної діяльності доцільно передбачити формування потоків облікової інформації, поділяючи її на фінансову, управлінську та податкову.

Аналітична функція є однією із основних складових обліково-аналітичної системи і реалізується у формуванні значних масивів інформації про стан використання виробничо-фінансових активів та в цілому інвестиційної діяльності підприємства. В контексті

інформаційної бази, що використовується суб'єктами інвестиційної діяльності доцільно і розмежовувати економічний аналіз на фінансовий, управлінський і податковий. Це пов'язано насамперед тим, що суб'єкти інвестиційної діяльності використовують обліково-аналітичну інформацію, виходячи із поставленої мети, а тому, потребують різні обсяги вказаної інформації. Взаємозв'язок обліково-аналітичної інформації подано на рис. 5.

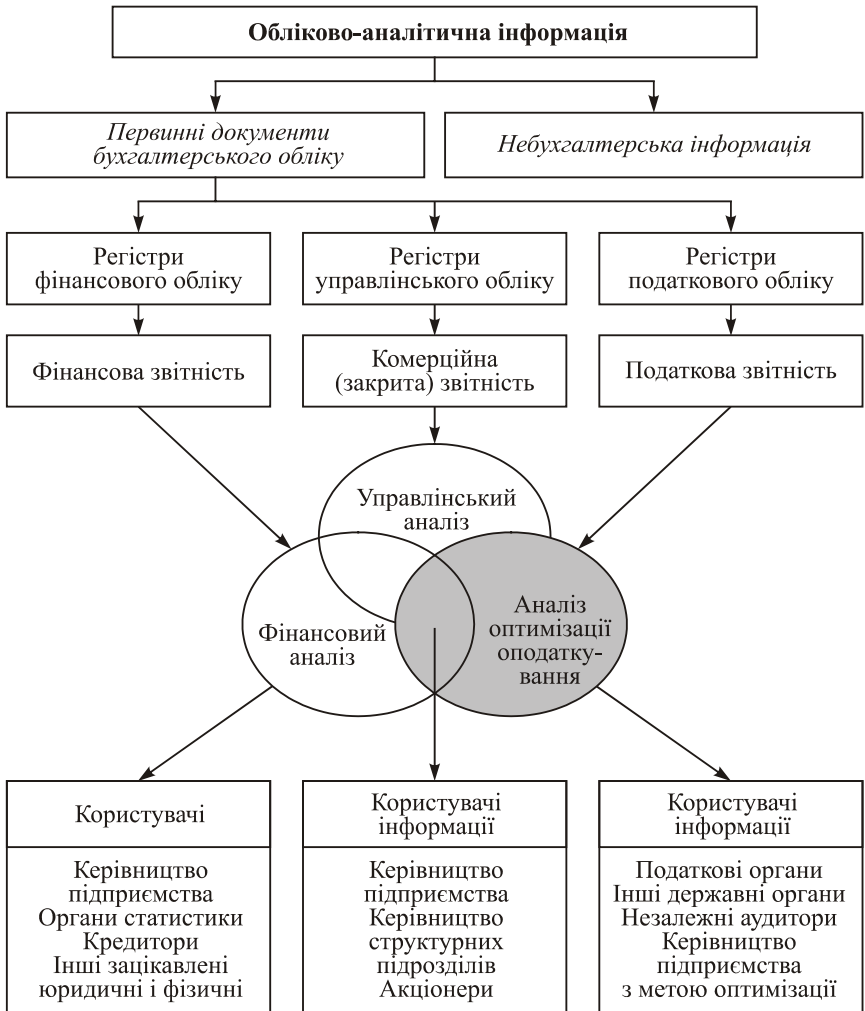

Рис.5. Взаємозв'язок потоків обліково-аналітичної інформації

Наведена класифікація інформації повинна бути врахована при побудові обліково-аналітичної системи. Це забезпечить технічне формування обліково-аналітичної інформації за допомогою диференційованого доступу до системи.

Загальною інформаційною базою для складання реєстрів фінансового, управлінського і податкового обліку є первинні документи бухгалтерського обліку.

У фінансових, управлінських і податкових реєстрах дана інформація лише групується за різними особливостями, що пов'язані з завданнями кожного виду обліку.

Висновки.

Таким чином, бухгалтерський баланс та інші основні форми фінансової звітності є недостатньо інформативною формою для аналізу і оцінки фінансового стану підприємства. Вони в основному відображають фінансові результати минулих подій і містять не повну інформацію, корисну для ухвалення інвестиційних рішень і рішень за наданням кредитів, а також не дозволяють визначити майбутні грошові потоки суб'єкта, ефективність використання ресурсів, залучення позикових коштів, доцільності збільшення власного капіталу, його рентабельність. Ефективно побудований управлінський облік інвестицій дозволяє це зробити оперативно і з високою мірою достовірності.

Вивчення сутності та змісту обліково-аналітичної інформації інвестиційної діяльності підтверджує, що основна причина непривабливості інвестиційних проектів закладена у внутрішньому середовищі, у стані обліку і якості управління самого підприємства.

На сьогодні інвесторам недостатньо аналізу основних форм фінансової звітності, як це було в період приватизації, а необхідний глибокий аналіз фінансово-господарської діяльності організації для ухвалення фінансових рішень. Непродумана з цієї точки зору постановка методики бухгалтерського обліку робить підприємство подібністю «чорного ящика», параметри якого складно або неможливо отримати об'єктивними методами. Підприємствам, які реально хочуть продавати свої акції, робити первинну чи додаткову емісію, привертати засоби або отримати кредит, потрібно почати з себе, з вдосконалення і систематизації системи обліку і аналізу, щоб потенційний інвестор міг визначити законність дій підприємства та динаміку його розвитку. Керівник підприємства повинен забезпечити здійснення обліку і аналізу як для внутрішніх, так і зовнішніх користувачів.

Література

1. *Нурсеитов А. А.* Информационное обеспечение инвесторов в Казахстане. Сборник научных статей: Инвестиции в Казахстане. — Алматы: БИКО, 2003.
2. *Бенке И.* Роль статистики в эффективном менеджменте // Экономика и статистика. — 2003. — № 3. — 12 с.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV.
4. Про телекомунікації. Закон України від 18.11.2003 № 1280-IV.
5. Про захист економічної конкуренції. Закон України від 11.01.2001 № 2210-III.
6. Про затвердження Умов та Правил здійснення підприємницької діяльності (ліцензійних умов) з транспортування нафти магістральними трубопроводами: Постанова Національної комісії регулювання електроенергетики від 25.04.2000 № 434.
7. *Галузіна С. М.* Учетно-аналитическая информация в управлении организацией: Монографія. — СПб.: Знание, ИВЭСЭП, 2006. — 160 с.
8. *Подольский В. И., Дик В. В., Уринцов А. И.* Информационные системы бухгалтерского учета: Учебник для вузов / Под ред. В. И. Подольского. — М.: Аудит; ЮНИТИ, 1998. — 319 с.
9. Бухгалтерский учет в России в XXI веке: Учебн. пособие / Под общ. ред. Н. Л. Маренкова. — М.: Эдиториал УРСС, 2002. — 296 с.
10. *Грэй, Сидней Дж.* Финансовый учет: глобальный подход: [учебн.-метод. пособие: пер. с англ.] / Сидней Дж. Грэй, Белверд Е. Нидлз. — М.: Волтерс Клувер, 2006. — 614 с.
11. *Ковалев В. В.* Финансовый анализ. — М.: Финансы и статистика, 1996. — С. 3.
12. *Велич Глен А., Шорт Деніел Г.* Основи фінансового обліку / Пер. з англ. О. Мінін, О. Ткач. — К.: Основи, 1999. — 943 с.
13. *Крупка Я. Д.* Облік інвестицій: Монографія. — Тернопіль: Економічна думка, 2001. — 302 с.
14. *Соколов Я. В.* Основы теории бухгалтерского учета. — М.: Финансы и статистика, 2000 г., С. 66—77.
15. *Нидлз Б.* и др. Принципы бухгалтерского учета / Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуелл: Пер. с англ. / Под ред. Я. В. Соколова. — 2-е изд. — М.: Финансы и статистика, 1993. — 496 с.
16. *Крупка Я. Д.* Проблеми інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності на підприємстві. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції / За ред. д-р екон. наук, проф. Литвина Б. М. — Тернопіль: Принтер-інформ, 2005. — 352 с.
17. *Кір'ян С. М.* Удосконалення інформаційного забезпечення управління інвестиціями // Агроінком. — № 5 — 6. — 2006. — С. 115—117.
18. *Рябков А. В.* Оценка инвестиционного проекта // Управленческий учет, 2004. — № 6. — 11 с.

Стаття надійшла до редакції 06.12.2006